

En utvecklad vattenförvaltning - betänkande av vattenförvaltningsutredningen - SOU 2019:66

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att utredningen föreslår flera förändringar som är nödvändiga för en långsiktigt god vattenförvaltning och välkomnar förslagen om en tydligare strategisk styrning där riksdag och regering får tydligare roller och där styrsignaler, finansiering och uppföljning tydligare hänger ihop.

SKR tillstyrker förslaget om att avskaffa vattenmyndigheterna och att organisera arbetet med vatten på samma sätt som andra miljöfrågor, med statliga verk på nationell nivå, länsstyrelser på regional nivå och kommuner på lokal nivå.

SKR välkomnar att kommunerna ges en tydligare roll i åtgärdsplaneringen på avrinningsområdesnivå. Det ger ett handlingsutrymme att anpassa det lokala arbetet utifrån de åtgärder som bedöms viktigast och mest kostnadseffektiva i de olika avrinningsområdena.

SKR tillstyrker utredningens förslag om ett generellt och permanent ökat statsbidrag till kommunerna för planeringsarbetet på avrinningsområdesnivå. Förbundet ställer sig också positivt till en fortsatt utredning av en vattenförvaltningsavgift för att finansiera fysiska åtgärder där det inte går att hänföra kostnaderna till en specifik verksamhetsutövare enligt förorenaren-betalar-principen, som till exempel är fallet vid historisk eller diffus belastning.

Förbundet vill betona att det nu är dags att gå från ord till handling. Det har snart gått tre förvaltningscykler utan att arbetet kommit igång på allvar med åtgärder i Sverige för god vattenkvalitet. Det är nu nödvändiga att besluta om de organisationsförändringar som utredningen föreslår samt finansiering av åtgärder och ordentliga prioriteringar. Det är omöjligt att göra allt överallt.

Förslag om förändrad organisation (kap 21)

SKR menar att utredningen föreslår flera förändringar som är nödvändiga för en långsiktigt god vattenförvaltning och välkomnar förslagen om en tydligare strategisk styrning där riksdag och regering får tydligare roller och där styrsignaler, finansiering och uppföljning tydligare hänger ihop.

SKR tillstyrker förslaget om att avskaffa vattenmyndigheterna och att vattendelegationernas beslutanderätt övertas av regeringen när det gäller

åtgärdsprogram, av en nationell nämnd när det gäller miljö kvalitetsnormer och av Havs- och Vattenmyndigheten när det gäller förvaltningsplaner. Arbetet med vatten bör organiseras på samma sätt som andra frågor, med statliga verk på nationell nivå, länsstyrelser på regional nivå och kommunerna, med ansvar för allmänna va-anläggningar, planering av mark och vatten samt miljö tillsyn, på lokal nivå. Genom att vattenarbetet bedrivs på samma sätt som andra miljö frågor, och inte i ett eget stuprör, kan synergieffekter uppnås med andra miljömål, som exempelvis målet om en giftfri miljö. När kommunerna ställer krav på verksamheter i tillsynen finns vattenfrågorna med som en naturlig del.

SKR välkomnar att kommunerna ges en tydligare roll i åtgärdsplaneringen på avrinningsområdesnivå. Det ökar förutsättningarna för lokalt engagemang och förankring av vattenförvaltningen. Genom den föreslagna organisationen blir kommunerna mer delaktiga i arbetet med att bedöma vilka åtgärder som är möjliga och nödvändiga att genomföra för att nå god vattenstatus och planera det arbete som behöver genomföras under en förvaltningscykel. Det ger ett handlingsutrymme att anpassa det lokala arbetet utifrån de åtgärder som bedöms viktigast och mest kostnadseffektiva i de olika avrinningsområdena.

Förslag om områdesindelning (kap 17)

Det är positivt att utredningen föreslår att arbetet ska utgå från de tio avrinningsdistrikten och att beteckningen vattendistrikt slopas. Ett större fokus på avrinningsområden, åtgärdsområden eller delåtgärdsområden i planeringen är också välkommet eftersom det möjliggör att det praktiska åtgärdsarbetet genomförs där det gör störst nytta och är mest kostnadseffektivt.

Förslag om planeringsarbetet (kap 18)

Tydligare styrning från regering och riksdag

SKR välkomnar förslaget om att regeringen tar fram en nationell handlingsplan för vattenförvaltningsarbetet till riksdagen samt beslutar om åtgärdsprogrammen för avrinningsdistrikten. Det är viktigt att den avvägningar och prioriteringar som görs i planen får genomslag i myndighetsföreskrifter och vägledningar. Underlaget till planen bör tas fram i samverkan med de myndigheter som är involverade i vattenförvaltningen.

Länsstyrelserna och kommunerna åtgärdsplanerar tillsammans

SKR tillstyrker förslaget om att åtgärdsplaneringen bör delas upp i en nationell strategisk del och en regional/konkret del och att den senare ska göras gemensamt av länsstyrelserna och kommunerna på avrinningsområdesnivå. Med tanke på att Sveriges kommuner har skilda förutsättningar, där vissa har arbetat strategiskt med vattenförvaltning länge medan andra inte gör det alls samt att möjligheten att rekrytera

rätt kompetens för strategiskt vattenarbete skiljer sig över landet, får den föreslagna kommunstödjaren hos länsstyrelsen en mycket viktig roll. SKR anser därför att funktionen bör finnas på plats under en längre tid än de planerade tre åren. Det är därtill avgörande att det finns tydlig vägledning och att uppdraget blir tillräckligt finansierat. Precis som utredningen konstaterar kan kommuner genom avtalssamverkan arbeta tillsammans med åtgärdsplaneringen på avrinningsområdesnivå, till exempel kan en större kommun ta ett större ansvar i ett avrinningsområde.

Den nationella nämnden för normgivning

SKR tillstyrker inrättandet av den nationella nämnden för normgivning, som ska fatta beslut om statusklassning, förklaring av kraftigt modifierade vatten (KMV) samt förslag på miljökvalitetsnormer för de olika vattenförekomsterna. Det är välkommet att normsättningen sker på nationell nivå och av en gemensam nämnd, eftersom det säkerställer en nationell likvärdighet. Likaså är det bra att överklaganden kan lyftas till samma instans och att denna inte samtidigt är vägledande myndighet.

SKR vill poängtera att det är viktigt att den lokala kunskapen tas tillvara även i normsättningen och att länsstyrelsen och kommunerna i samverkan föreslår normer för avrinningsområdet.

För att säkerställa nämndens objektivitet bör det övervägas om ledamöternas kompetens/utbildningsbakgrund ska väga tyngre än det intresse de företräder.

Viktigt att ta tillvara lokala mätdata

SKR välkomnar att utredningen fastslår att vattenförvaltningen ska ta tillvara på den kunskap och den mätdata som återfinns hos kommuner.

Ställa krav på de verksamheter som påverkar mest

Det är viktigt att tillsynen kan ställa krav på de branscher och verksamheter som påverkar vattenmiljön mest. Samtliga påverkansfaktorer måste inkluderas i såväl påverkansanalys som i åtgärdsförslag som i prioritering, det gäller inte minst den diffusa påverkan från exempelvis jordbruket. Tillsynsarbetet har länge fokuserat på punktkällor men behöver stärkas gällande den diffusa belastningen.

Vidare måste det finnas en tydligare koppling mellan det vattenarbete som sker genom tillsynen på lokal nivå och den övergripande nationella och europeiska politiken. Ett enskilt avrinningsområde har inte verktygen att genomföra tillräckliga åtgärder om det inte samtidigt ställs ökade krav uppströms och genomförs ändringar i EU:s kemikaliepolitik.

Vattenråd och nationell referensgrupp

SKR menar att arbetet med vattenråd bör fortgå som lokala referensgrupper i de fall där det har fungerat bra. SKR vill dock betona att detta inte är forumet för samverkan med kommunerna, utan det måste ske i särskild ordning. Vidare är inrättandet av den nationella referensgruppen ett bra forum för diskussion med branschorganisationer om den nationella handlingsplanen, åtgärdsprogrammen till distrikten samt till förvaltningsplanerna.

Förslag om finansiering (kap 22)

SKR tillstyrker utredningens förslag om ett generellt och permanent ökat statsbidrag till kommunerna för att täcka kostnader för planeringsarbetet på avrinningsområdesnivå.

SKR delar utredningens bild av att den bristande finansieringen är orsaken till den låga åtgärdstakten, i synnerhet vad gäller åtgärder för historisk eller diffus påverkan där det inte finns någon utan utpekad ansvarig enligt förorenaren-betalar-principen. Ramdirektivet har en mycket hög ambitionsnivå och målen kommer inte kunna nås utan tillräckliga ekonomiska resurser. SKR ställer sig därför positivt till en fortsatt utredning av en vattenförvaltningsavgift.

Förbundet vill betona att utredningen har gjort ett utmärkt arbete, men att det nu är dags att gå från ord till handling. Det har snart gått tre förvaltningscykler utan att arbetet på allvar kommit igång. Förutom de nödvändiga organisationsförändringar som utredningen föreslår krävs finansiering av åtgärder och ordentliga prioriteringar. Det är omöjligt att göra allt överallt.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knape
Ordförande